שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

תנ"ך · בגרות 70% · סיפורי יוסף · כיתות י"א-י"ב

דף עבודה: יוסף ואחיו: בראשית לז

נוצר בבינה מלאכותית · נוסח המקרא: ספריא, מהדורת "תנ"ך עם ניקוד" (נחלת הכלל). השם המפורש מופיע כ"ה". הפרשנים מתוך ספריא, במהדורות שבנחלת הכלל: רש"י (מהדורת רוזנבאום-זילברמן), רמב"ן, ספורנו, אבן עזרא (דפוס פיוטרקוב) ורשב"ם. הסיכומים, ההסברים והשאלות בניסוח שלנו.

📍 **הפרק בחומר הבחינה:** בראשית לז מופיע ברשימת פרקי הלימוד של "סיפורי יוסף" במסמך משרד החינוך לתשפ"ז (מיקוד חומרי הלמידה). במתווה הרגיל הוא נבחן בפרק הראשון של הבחינה החיצונית (בראשית). השאלות כתובות במבנה שאלות הבגרות, אך הן שאלות שלנו ואינן לקוחות מבחינה.

🎬 פתיחה: עקבו אחרי הכתונת

הכתונת מופיעה בתחילת הפרק ובסופו:

פסוק ג: "וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים"

פסוק כג: "וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כָּתָּנְתּוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלָיו"

פסוק לב: "הַכָּר־נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא"

לדיון בזוגות (5 דקות): מה מסמלת הכתונת בכל אחד משלושת הרגעים? מה פירוש "להפשיט" מישהו מבגדו, מעבר לפעולה עצמה? ולמה דווקא יעקב, שרימה את אביו בעזרת בגד ועורות "גְּדָיֵי הָעִזִּים" (בראשית כז, טו-טז), מקבל עכשיו כתונת טבולה בדם "שְׂעִיר עִזִּים"?

🗺️ חלק א: מפת הפרק

השלימו את המשבצות הריקות.

פסוקים	מה קורה?	ביטוי מפתח מן הכתוב
א-ד	אהבת יעקב ליוסף, הכתונת ושנאת האחים	"וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם"
ה-יא		"וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר"
יב-יז	השליחות לשכם; האיש בשדה	
יח-כב		"אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם"
כג-כח	הפשטת הכתונת, הבור, האורחה והמכירה	
כט-לה		"וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם"
לו	יוסף במצרים, בבית פוטיפר	

1. מילה מנחה: השורש ש-ל-ם חוזר בפרק. מצאו את "לְשָׁלֹם" בפסוק ד ואת "שְׁלוֹם" בפסוק יד. מה האירוניה בכך שיעקב שולח את יוסף "רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם" האחים?

_____

_____

_____

🔎 חלק ב: שאלות בקיאות והבנה

2. מנו שלוש סיבות לשנאת האחים ליוסף בפסוקים ב-ח.

3. תארו את שני החלומות. מה ההבדל ביניהם, ואיך הגיב יעקב לחלום השני?

4. מה אמר יוסף ל"איש" שפגש בשדה, ומה ענה לו האיש (פסוקים טו-יז)?

5. מה הייתה תכנית האחים בפסוק כ, ומה מלמדות המילים "וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו"?

6. מה הציע ראובן ומה הייתה כוונתו (פסוקים כא-כב)? מה הציע יהודה (פסוקים כו-כז)?

7. איך הגיב ראובן כשמצא את הבור ריק, ואיך הגיב יעקב כשראה את הכתונת?

📝 חלק ג: שאלות בסגנון הבגרות (24 נקודות לשאלה)

ענו על כל הסעיפים בשאלה. ציטטו מן הכתוב והסבירו במילים שלכם.

(ד) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם

בראשית לז, ד

רש"י: על פסוק ד: "מִתּוֹךְ גְּנוּתָם לָמַדְנוּ שִׁבְחָם, שֶׁלֹּא דִּבְּרוּ אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב". על פסוק יא: "הָיָה מַמְתִּין וּמְצַפֶּה מָתַי יָבֹא".

רש"י על בראשית לז, ד; לז, יא

8. **א.** הראו בעזרת פסוקים ב-יא כיצד השנאה מחריפה בהדרגה. התייחסו לחזרה על הביטוי "וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ" (פסוקים ה, ח) ולמעבר מ"שנאה" ל"קנאה" (פסוק יא). (8 נקודות)

ב. רש"י מוצא בפסוק ד דבר לשבח האחים (בתיבה). הסבירו את דבריו. האם לדעתכם "שבח" כזה מצדיק את התנהגותם? נמקו. (8 נקודות)

ג. מי אחראי לדעתכם למשבר במשפחה: יעקב, יוסף או האחים? הציגו עמדה מנומקת ובססו אותה על שני פסוקים לפחות מן הפרק. (8 נקודות)

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ **(כז)** לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו **(כח)** וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיְמָה

בראשית לז, כו-כח

רש"י: "וימשכו. בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים, וְיִשְׁמְעֵאלִים לַמִּדְיָנִים, וְהַמִּדְיָנִים לַמִּצְרִים"

רש"י על בראשית לז, כח

רשב"ם: "וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדינים אחרים דרך שם וראוהו בבור ומשכוהו ומכרוהו המדיינים לישמעאלים... ויש לומר: שהאחים לא ידעו"

רשב"ם על בראשית לז, כח

9. **א.** השוו בין הצעת ראובן (פסוקים כא-כב) לבין הצעת יהודה (פסוקים כו-כז): מה המניע של כל אחד, ומה התוצאה של כל הצעה? (8 נקודות)

ב. פסוק כח אינו ברור: מי משך את יוסף מן הבור ומי מכר אותו? הציגו את פירושי רש"י ורשב"ם (בתיבה), והסבירו איזה קושי בכתוב כל אחד מהם פותר. (8 נקודות)

ג. יהודה אומר "מַה־בֶּצַע" ו"כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא". האם הצעתו מוסרית בעיניכם? נמקו, והשוו להתנהגותו בבראשית מד, לג: "וְעַתָּה יֵשֶׁב־נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנַּעַר עֶבֶד לַאדֹנִי". (8 נקודות)

📖 חלק ד: קטע להבנה ולניתוח (12 נקודות)

קראו את דברי הרמב"ן על פסוק טו. ענו על סעיף א (חובה, 7 נקודות) ועל אחד מן הסעיפים ב-ד (5 נקודות).

ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סיבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו אבל הכל סבל לכבוד אביו ולהודיענו עוד כי הגזרה אמת והחריצות שקר כי זמן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם

רמב"ן על בראשית לז, טו

10. **א.** (חובה) לפי הרמב"ן, מדוע הכתוב מאריך בסיפור המפגש עם "האיש" בשדה? הסבירו את שתי הסיבות שהוא מונה, ובמיוחד את המשפט "הגזרה אמת והחריצות שקר". (7 נקודות)

ב. בסוף הסיפור אומר יוסף לאחיו: "כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם" (בראשית מה, ה). הראו את הקשר בין פסוק זה לבין דברי הרמב"ן. (5 נקודות)

ג. "וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חָשָׁבָה לְטֹבָה" (בראשית נ, כ). האם השגחת האל פוטרת את האחים מאחריות? נמקו. (5 נקודות)

ד. גם יוסף עונה לאביו "הִנֵּנִי" (פסוק יג), כמו אברהם בעקדה. מה הדמיון בין שני המצבים, ומה השוני? (5 נקודות)

💬 חלק ה: משימת דיון או כתיבה (לבחירה)

11. בחרו משימה אחת:
(1) **הכתונת מספרת:** כתבו את סיפור הפרק (8-10 שורות) מנקודת מבטה של כתונת הפסים: מתי נתפרה, מה "ראתה" בבור ומה הרגישה כשטבלו אותה בדם. שלבו לפחות שלושה ביטויים מן הפרק.
(2) **דיון:** אחד הרעיונות הגדולים ברשימת משרד החינוך הוא: "ליחסים בתוך המשפחה עשויים להיות השלכות הרות גורל". הראו את הרעיון בפרק לז, ונסחו שאלה אחת שתרצו לשאול את יעקב ושאלה אחת לאחים.